

Jakub Nawracała

Odbieranie oświadczeń i zawiadomień związanych z umową ubezpieczenia przez agentów ubezpieczeniowych – art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej

1. Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu omówienie zmiany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej¹, dotyczącej kompetencji agentów ubezpieczeniowych do odbierania „oświadczeń i zawiadomień składanych w związku z zawartą umową ubezpieczenia agentowi ubezpieczeniowemu”. Zmiana ta, polegająca na dodaniu w przepisach ww. ustawy nowego artykułu – 16a, została wprowadzona na mocy art. 4 pkt 4 ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz niektórych innych ustaw².

Artykuł 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej otrzymał następującą treść:

„1. Zawiadomienia i oświadczenia składane w związku z zawartą umową ubezpieczenia agentowi ubezpieczeniowemu uznaje się za złożone zakładowi ubezpieczeń, w imieniu lub na rzecz którego agent ubezpieczeniowy działa.

2. Zakład ubezpieczeń nie może wyłączyć ani ograniczyć upoważnienia agenta ubezpieczeniowego do odbierania oświadczeń, o których mowa w ust. 1.”

Przed przystąpieniem do analizy prawnej powyższego przepisu należy poruszyć kwestię przepisów intertemporalnych oraz omówić dotychczasową regulację prawną dotyczącą przedmiotowego zagadnienia.

2. Zagadnienia intertemporalne

Zgodnie z art. 11 ustawy nowelizującej, zmiany nią wprowadzone weszły w życie z dniem 11 lutego 2012 r. Jednocześnie, zgodnie z art. 6, **do umów ubezpieczenia zawartych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe**. Zastosowanie wskazanej wy-

¹ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 2010 r. Nr 11, poz. 66 z późn. zm.).

² Ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. (Dz.U. Nr 205, poz. 1210).

zej normy intertemporalnej w odniesieniu do art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej nie jest sprawą prostą. W świetle brzmienia art. 6 oraz 11 ustawy nowelizującej wydaje się bowiem nie do końca jasne, czy nowe kompetencje agentów ubezpieczeniowych odnoszą się:

- 1) wyłącznie do umów ubezpieczenia zawartych po dniu 11 lutego 2012 r.,
- 2) czy też do oświadczeń i zawiadomień składanych w związku z jakimikolwiek umowami ubezpieczenia – w tym zawartymi przed powyższą datą?

Wątpliwość ta wynika z faktu, że art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej kompetencje agentów, wskazane w tym przepisie, odnosi do **zawartych umów ubezpieczenia**. Na pozór sugeruje to, że właściwa jest pierwsza ze wskazanych powyżej interpretacji. W mojej opinii taki wniosek byłby jednak nieuprawniony. Artykuł 6 ustawy nowelizującej odnosi się bowiem wyłącznie do umów ubezpieczenia. W praktyce chodzi zatem o te przepisy, które związane są ze sposobem zawierania, rozwiązywania, zmiany umowy ubezpieczenia oraz warunkami, na których jest ona oparta. Nie odnosi się natomiast do innych przepisów ustawy nowelizującej. Takim innym przepisem jest właśnie art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Dotyczy on bowiem wymuszonej ustawowo (o czym mowa poniżej) kompetencji agentów ubezpieczeniowych, która jest jedynie funkcjonalnie związana z umowami ubezpieczenia. Stąd należałoby uznać, iż **art. 16a wszedł w życie z dniem 11 lutego 2012 r. (art. 11 ustawy nowelizującej) i ma zastosowanie do oświadczeń i zawiadomień składanych w związku ze wszystkimi umowami ubezpieczenia – bez względu na moment ich zawarcia**. Nie ulega jednak wątpliwości, że powyższy wniosek nie wynika w sposób jednoznaczny z przepisów ustawy nowelizującej i ustawodawca powinien był wykazać się większą dbałością o klarowność regulacji w tym zakresie.

3. Dotychczasowy stan prawny

Zaznaczyć należy, że omawiana zmiana ustawy o działalności ubezpieczeniowej dotyczy kwestii, która – w pewnym zakresie – była już uregulowana przepisami prawa. Chodzi tu o art. 759 k.c.³, zgodnie z którym: „*W razie wątpliwości poczytuje się, że agent jest upoważniony do przyjmowania dla dającego zlecenie zapłaty za świadczenie, które spełnia za dającego zlecenie, oraz do przyjmowania dla niego świadczeń, za które płaci, jak również do odbierania zawiadomień o wadach oraz oświadczeń dotyczących wykonania umowy, którą zawarł w imieniu dającego zlecenie*”.

W tym miejscu niezbędna jest analiza cytowanego powyżej przepisu kodeksu cywilnego. Artykuł 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej stanowi bowiem w stosunku do niego *lex specialis*. Wykładnia art. 759 k.c. ma również pewne znaczenie dla odpowiedzi na pytanie, jak interpretować art. 16a (o czym mowa w dalszej części artykułu).

Po pierwsze – użyty przez ustawodawcę w art. 759 k.c. zwrot „*w razie wątpliwości*” w sposób wyraźny wskazuje na to, że mamy do czynienia z **domniemaniem prawnym**. Oznacza to, że zasada dotycząca omówionych poni-

³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

zej kompetencji agenta nie ma charakteru bezwzględny. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że o zakresie umocowania agenta decyduje treść umowy agencyjnej oraz zakres udzielonego agentowi pełnomocnictwa. Jednak w istocie rzeczy powyższe domniemanie odnosi się do relacji pomiędzy agentem a klientem dającego zlecenie, niezależnie od tego, czy czynności wymienione w tym przepisie były objęte zakresem umocowania agenta, czy nie – jeżeli występują w tym zakresie wątpliwości⁴. Oznacza to konieczność wykazania, że wątpliwości co do zakresu umocowania faktycznie istniały⁵. To, czy wątpliwości faktycznie istniały, ocenia się natomiast z punktu widzenia klienta⁶. Jeżeli zatem agent w sposób wyraźny poinformuje klienta swojego mocodawcy o braku uprawnienia do przyjmowania świadczenia oraz oświadczeń, o których mowa w art. 759 k.c. – zasada wyrażona w tym przepisie nie będzie miała zastosowania.

Po drugie – w zakresie nas interesującym (pomijam w tym miejscu kwestię świadczeń i zapłaty do rąk agenta) – domniemanie umocowania agenta, zgodnie z art. 759 k.c., obejmuje wyłącznie uprawnienie do „*odbierania zawiadomień o wadach oraz oświadczeń dotyczących wykonania umowy*”. Jest to zatem zakres ograniczony. O ile w literaturze przedmiotu nie wywołuje większych kontrowersji pojęcie „*zawiadomień o wadach*”, o tyle istnieją rozbieżności co do tego, jakie znaczenie ma użyte przez ustawodawcę pojęcie „*oświadczeń dotyczących wykonania umowy*”. Część doktryny stoi na stanowisku, że nie odnosi się to do oświadczeń dotyczących zakończenia bądź zmiany stosunku prawnego (jak np. wypowiedzenie umowy, odstąpienie od niej bądź żądanie obniżenia ceny)⁷. Z kolei inni przedstawiciele doktryny uznają, że zapis ten dotyczy również oświadczeń woli – w tym np. oświadczenia o wypowiedzeniu umowy bądź odstąpieniu od niej⁸. Powyższa wątpliwość co do znaczenia terminu „*oświadczenie*” będzie pojawiać się również – chociaż w innym kontekście – przy próbie wykładni art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej.

Po trzecie – domniemanie kompetencji agenta, wskazane w **art. 759 k.c., odnosi się wyłącznie do umów zawartych przez agenta w imieniu dającego zlecenie**. Przede wszystkim warunkiem koniecznym do zastosowania dyspozycji tego przepisu jest zatem to, aby agent był nie tylko pośrednikiem, ale również pełnomocnikiem, zawierającym umowę w imieniu dającego zlecenie. W doktrynie wskazuje się jednolicie, że przepis ten odnosi się wyłącznie do agenta-przedstawiciela⁹.

Wszystkie ze wskazanych powyżej kwestii zostały w praktyce uregulowane w sposób szczególny przez art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej.

⁴ Tak: K. Kopaczyńska-Pietrzak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania – część szczególna*, red. A. Kidyba, LEX, komentarz do art. 759 k.c.; wyrok SN z dnia 22 sierpnia 2001 r. (V CKN 423/00), LEX nr 53115).

⁵ E. Rott-Pietrzyk, *Umowa agencyjna po nowelizacji*, Kraków 2001, s. 107.

⁶ K. Kopaczyńska-Pietrzak, op. cit.

⁷ Tak: K. Kopaczyńska-Pietrzak, op. cit.; T. Wiśniewski, *Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, t. II, red. G. Bieniek, LexisNexis, komentarz do art. 759 k.c.

⁸ M. Piekarski, (w:) *Kodeks Cywilny. Komentarz*, t. II, Warszawa 1972, s. 1571.

⁹ Tak: K. Kopaczyńska-Pietrzak, op. cit.; M. Ogiełło, *Kodeks cywilny. Komentarz do art. 450–1088*, t. II, red. K. Pietrzykowski, Legalis, komentarz do art. 759 k.c.; T. Wiśniewski, op. cit.

Wypada przy tej okazji nadmienić, że ustawodawca już wcześniej wprowadził do porządku prawnego inną regulację, mającą częściowo charakter szczególnie w stosunku do art. 759 k.c. Chodzi o art. 6a ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym¹⁰, dodany ustawą o zmianie ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym oraz niektórych innych ustaw¹¹. Zgodnie z tym przepisem:

„Sumy pieniężne przekazane z tytułu umowy ubezpieczenia przez:

1) ubezpieczającego pośrednikowi ubezpieczeniowemu uznaje się jako wpłacone zakładowi ubezpieczeń;

2) zakład ubezpieczeń pośrednikowi ubezpieczeniowemu nie uznaje się jako przekazane ubezpieczającemu, uposażonemu lub uprawnionemu z umowy ubezpieczenia, do czasu ich faktycznego otrzymania przez te podmioty.”

W art. 6a ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym ustawodawca uregulował zatem w sposób szczególnie kwestię spełnienia świadczenia (w postaci zapłaty składki ubezpieczeniowej) do rąk agenta ubezpieczeniowego. Artykuł 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej reguluje natomiast w sposób szczególnie kwestię odbierania przez agenta ubezpieczeniowego „oświadczeń i zawiadomień składanych w związku z zawartą umową ubezpieczenia” – które to wyrażenie ma szerszy zakres pojęciowy niż „zawiadomienia o wadach oraz oświadczenia dotyczące wykonania umowy”, o których mowa w art. 759 k.c. **Należy zatem przyjąć, że począwszy od dnia 11 lutego 2012 r., w praktyce art. 759 k.c. nie będzie w ogóle miał zastosowania do agentów ubezpieczeniowych**, a do kwestii regulowanych w tym przepisie znajdują zastosowanie przepisy art. 6a ustawy o pośrednictwie ubezpieczeniowym oraz art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej. Na marginesie można w tym miejscu pokusić się o spostrzeżenie, iż ustawodawca nie wykazuje się konsekwencją, regulując materię dotyczącą tego samego wszak zagadnienia (ustawowo wymuszony zakres kompetencji agenta ubezpieczeniowego) w dwóch różnych aktach prawnych.

Po omówieniu powyższych kwestii wypada przystąpić do analizy art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej, przy której będzie również pomocne odwołanie się do wniosków wynikających z interpretacji art. 759 k.c.

4. Charakter ustawowej kompetencji agenta

W odróżnieniu od art. 759 k.c., art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej wprowadza **zasadę bezwzględnie obowiązującą**, od której ustawa przewiduje tylko jedno odstępstwo. W przeciwieństwie do art. 759 k.c. nie mamy zatem do czynienia z domniemaniem kompetencji agenta, a z regulacją **wymuszającą tę kompetencję**. Zgodnie bowiem z art. 16a ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej, „Zawiadomienia i oświadczenia składane w związku z zawartą umową ubezpieczenia agentowi ubezpieczeniowemu uznaje się za złożone zakładowi ubezpieczeń”. Natomiast zgodnie z ust. 2 tego przepisu „Zakład ubezpieczeń nie może wyłączyć ani ograniczyć upoważnienia agenta ubezpieczeniowego do odbierania oświadczeń, o których mowa

¹⁰ Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. (Dz. U. Nr 124, poz. 1154).

¹¹ Ustawa z dnia 18 lutego 2005 r. (Dz. U. Nr 48, poz. 447), która weszła w życie dnia 9 kwietnia 2005 r.

w ust. 1”. Po pierwsze zatem – ustawodawca nie użył żadnego wyrażenia (np. „w razie wątpliwości uważa się, że”) wskazującego na to, że zasada wynikająca z art. 16a ustawy ma jedynie charakter domniemania. Po drugie natomiast – treść art. 16a ust. 2 ustawy wskazuje w sposób jednoznaczny, że mocodawca (zakład ubezpieczeń), nie może wyłączyć „upoważnienia agenta ubezpieczeniowego do odbierania oświadczeń, o których mowa w ust. 1”. Oznacza to, – przy zastosowaniu wnioskowania *a contrario* – iż zakład ubezpieczeń może ewentualnie ograniczyć bądź wyłączyć kompetencję agenta do odbierania zawiadomień, o których mowa w ust. 1. Przeciwnie rozumowanie byłoby niedopuszczalne – ustawodawca rozróżnia bowiem „zawiadomienia” oraz „oświadczenia”, natomiast art. 16a ust. 2 zakazuje wyłączenia bądź ograniczania kompetencji agenta wyłącznie w odniesieniu do „oświadczeń”. Gdyby art. 16a ust. 1 ustawy miał mieć charakter *ius cogens* w pełnym zakresie, dodanie ust. 2 byłoby niepotrzebne, bądź przepis ten powinien odnosić się zarówno do „oświadczeń”, jak i „zawiadomień”. Co za tym idzie – należałoby uznać, że **dopuszczalne jest wyłączenie przez zakład ubezpieczeń kompetencji agenta ubezpieczeniowego do odbierania zawiadomień związanych z umową ubezpieczenia**. W literaturze przedmiotu pojawiły się jednak głosy, które opowiadają się za odmienną wykładnią art. 16a ustawy bądź przynajmniej podają ją w wątpliwość¹². Fakt, że już na samym początku obowiązywania nowej regulacji prawnej pojawiają się w tej mierze rozbieżności interpretacyjne oraz wątpliwości, nie świadczy najlepiej o jakości legislacji. Uprzedzając rozważania poczynione poniżej, zaznaczam w tym miejscu, że w mojej opinii, w świetle brzmienia cytowanego przepisu, możliwe jest częściowe wyłączenie bądź ograniczenie ustawowej kompetencji agentów, to jest w zakresie odbierania zawiadomień. Za przyjęciem takiego wniosku przemawia wykładnia językowa. Jednak w odniesieniu do samego pojęcia „zawiadomień” – z uwagi na opisaną poniżej niejednoznaczność tego terminu – stosowanie reguł wykładni językowej jest niemożliwe i należy odwołać się do innych metod wykładni.

5. Oświadczenie a zawiadomienie

Artykuł 16a ust. 1 ustawy o działalności ubezpieczeniowej przewiduje kompetencję agentów ubezpieczeniowych do odbierania „oświadczeń i zawiado-

¹² Tak: H. Olendzka (Rzecznik Ubezpieczonych), (w:) *Obowiązkowe z perspektywy Rzecznika Ubezpieczonych*, cz. 2, inter. Dziennik Ubezpieczeniowy z 13.09.2011 r. (nr 2827) uznaje, że zakład ubezpieczeń w ogóle nie może wyłączyć uprawnień agenta do odbierania zarówno zawiadomień, jak i oświadczeń związanych z umową ubezpieczenia („Przepis zakazuje ograniczania przez ubezpieczyciela prawa do przyjmowania tych zawiadomień i oświadczeń przez agentów działających na rzecz danego zakładu ubezpieczeń, co dotychczas było powszechną praktyką”). Z kolei A. Raczyński, (w:) *Nowelizacja ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK – wybrane zagadnienia*, Prawo Asekuracyjne 2012, nr 1, s. 27 – wskazuje, że językowa wykładnia przepisu przemawia za możliwością wyłączenia przez zakład ubezpieczeń uprawnień agenta do odbierania zawiadomień związanych z umową ubezpieczenia, jednak zaznacza jednocześnie, że przeciwko takiej wykładni przemawiają względy racjonalności i „wielce prawdopodobne jest, że mamy tu po prostu do czynienia z brakiem konsekwencji językowej legislatora”. Nie zgadzam się jednak z takim stanowiskiem i uważam, iż wyłączenie lub ograniczenie kompetencji agenta do odbierania „oświadczeń” jest możliwe, jednak z uwzględnieniem systemowej i funkcjonalnej wykładni art. 16a ustawy w aspekcie pojęć „oświadczenie” i „zawiadomienie” (o czym mowa w dalszej części artykułu).

mień”, związanych z umową ubezpieczenia. Dlatego kluczowe znaczenie ma rozstrzygnięcie zakresu pojęciowego obydwu użytych przez ustawodawcę pojęć. Jest to ważne w szczególności w kontekście zastrzeżonej przez art. 16a ust. 2 ustawy możliwości wyłączenia z zakresu kompetencji agenta uprawnienia do odbierania „oświadczeń” związanych z umową ubezpieczenia (o czym była mowa powyżej).

Termin „oświadczenie” kojarzy się w przede wszystkim z kluczowym dla prawa cywilnego pojęciem „oświadczeń woli”. Kodeks cywilny¹³ nie zawiera definicji „oświadczenia woli”. W doktrynie przyjmuje się jednak, że oświadczeniem woli są wszelkie zachowania ludzkie, jeżeli wyrażają wolę wywołania określonych skutków prawnych¹⁴. „Oświadczenie woli” definiuje się najczęściej jako **zachowanie, z którego wynika** – przy uwzględnieniu okoliczności, zasad współżycia społecznego oraz ustalonych zwyczajów – **wola (zamiar) dokonania określonej czynności prawnej**¹⁵. Przede wszystkim wskazuje się, że oświadczenie woli stanowi niezbędny element każdej czynności prawnej¹⁶.

Należy jednak zwrócić uwagę, że ustawodawca w art. 16a ustawy **nie odnosi się tylko do oświadczeń woli**. Jak się wydaje, pojęcie „oświadczeń” użyte w tym przepisie ma zatem zastosowanie nie tylko do „oświadczeń woli”, ale również w szczególności do tzw. „oświadczeń wiedzy”, które polegają jedynie na uzewnętrznieniu przez jeden podmiot w stosunku do innego podmiotu posiadanych informacji i wiadomości. Oświadczenia wiedzy – w przeciwieństwie do oświadczeń woli – nie mają na celu wywołania określonych skutków prawnych, jednak w przypadkach wyraźnie przewidzianych w przepisach prawa, mogą takie skutki wywołać. Z tego względu „oświadczenia wiedzy” przeciwstawia się tradycyjnie „oświadczeniom woli”¹⁷.

Zakresu pojęciowego wyrażenia „oświadczenia”, użytego w art. 16a ustawy, nie można jednak ograniczać wyłącznie do „oświadczeń woli” i „oświadczeń wiedzy”. Pierwszeństwo należy bowiem oddać wykładni językowej przepisu. Skoro ustawodawca nie wyszczególnił w sposób wyraźny „oświadczeń woli” oraz „oświadczeń wiedzy”, należy uznać, że chodzi o wszelkie zachowania danej osoby bądź podmiotu, które w potocznym rozumieniu mogą być uznane za złożenie oświadczenia. Przykładem może być tutaj zgłoszenie przez ubezpieczonego ubezpieczycielowi żądania udzielenia informacji o postanowieniach zawartej umowy ubezpieczenia oraz ogólnych warunków

¹³ W szczególności żaden z przepisów ogólnych Tytułu IV (czynności prawne), dotyczących oświadczeń woli – to jest art. 60 do 65 k.c.

¹⁴ Tak np. Z. Radwański, *Teorie oświadczenia woli w świetle najnowszych zjawisk społecznych – komunikacji elektronicznej i ochrony konsumentów*, (w:) *Prawo prywatne czasu przemian*. Księga pamiątkowa dedykowana Profesorowi Stanisławowi Sołtyśnińskiemu, Poznań 2005, s. 254.

¹⁵ Tak np. S. Szer, *Prawo cywilne. Część ogólna*, Warszawa 1967, s. 310; J. Gwiazdomorski, *Próba korektury pojęcia czynności prawnej*, ZNUJ 1974, nr 346, s. 57 i n.; S. Grzybowski, (w:) *System Prawa Cywilnego*, t. I, 1974, s. 473 i 358; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne*, 1998, s. 256.

¹⁶ Tak np. A. Janiak, (w:) *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I, *Część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX, komentarz do art. 60 k.c.

¹⁷ Tak np. Z. Radwański, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2005.

ubezpieczenia w zakresie, w jakim dotyczą praw i obowiązków ubezpieczonego – na podstawie art. 808 § 4 k.c. Niewątpliwie nie jest to ani oświadczenie woli, ani też oświadczenie wiedzy, natomiast tego rodzaju żądanie – w potocznym rozumieniu tego słowa – może być uznane poprzez „oświadczenie” ubezpieczonego.

W kontekście wskazanej powyżej definicji pojęcia „oświadczeń wiedzy” wątpliwości może wywoływać użyte przez ustawodawcę w art. 16a ustawy wyrażenie „zawiadomienia”. Niewątpliwie – co wynika zresztą z samego znaczenia tego terminu – zawiadomienia mają bowiem charakter „oświadczeń wiedzy”. Jak się jednak wydaje, chodziło o wymienienie czynności, które mają szczególną doniosłość na gruncie ubezpieczeń gospodarczych. Chodzi tutaj, rzecz jasna, w szczególności o zawiadomienia o zajściu wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego, szkody). **Z otrzymaniem przez ubezpieczyciela informacji o zajściu wypadku ubezpieczeniowego prawo wiąże bowiem pewne bardzo ważne konsekwencje dla obu stron umowy oraz innych podmiotów stosunku prawnego ubezpieczenia**¹⁸. Konsekwencje te dotyczą przede wszystkim terminu spełnienia świadczenia przez ubezpieczyciela, biegu terminu przedawnienia czy skutków ewentualnego uchybienia przez ubezpieczającego (ubezpieczonego) przewidzianej w umowie ubezpieczenia powinności powiadomienia o wypadku ubezpieczeniowym¹⁹.

Wyszczególnienie przez ustawodawcę w art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej pojęcia „zawiadomień” wydaje się bardzo istotne w kontekście możliwości wyłączenia lub ograniczenia ustawowych uprawnień agenta ubezpieczeniowego (art. 16a ust. 2). Jeżeli uznać, że treść art. 16a ust. 2 ustawy (wnioskowanie *a contrario*) faktycznie pozwala na wyłączenie bądź ograniczenie uprawnienia do odbierania zawiadomień o zajściu wypadku ubezpieczeniowego, ma to doniosłe znaczenie dla praktyki ubezpieczeniowej. Prowadzi to bowiem do wniosku, że możliwe jest wyłączenie przez ubezpieczyciela udziału agentów ubezpieczeniowych w procesie likwidacji szkody. Z drugiej jednak strony zawiadomienie o zajściu wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego objętego umową ubezpieczenia, szkody) często powiązane jest z jednoczesnym zgłoszeniem roszczeń przez osobę uprawnioną z umowy ubezpieczenia (ubezpieczonego, uposażonego, poszkodowanego). Pojawia się zatem pytanie, jak traktować takie zgłoszenie w kontekście art. 16a ustawy. Czy zgłoszenie roszczeń z umowy ubezpieczenia jest zawiadomieniem (co pozwalałoby na wyłączenie uprawnienia agenta do przyjmowania takiego zgłoszenia), czy też oświadczeniem (co wymuszałoby ustawową kompetencję agentów do obioru takiego oświadczenia) w rozumieniu tego przepisu?

Wydaje się, że zgłoszenie roszczeń z umowy ubezpieczenia należy traktować jako oświadczenie woli składane przez osobę zgłaszającą takie roszczenia.

¹⁸ S. Reps, *Znaczenie prawne zawiadomienia ubezpieczyciela o wypadku ubezpieczeniowym*, Prawo Asekuracyjne 1995, nr 2, s. 37.

¹⁹ Szerzej na ten temat: J. Nawracała, *Przyjmowanie przez zakłady ubezpieczeń zgłoszeń o zajściu wypadku ubezpieczeniowego a możliwość zlecenia tych czynności podmiotom zewnętrznym*, Prawo Asekuracyjne 2007, nr 2, s. 16 i n.

Zgłoszenie takie zmierza bowiem bezpośrednio do wywarcia skutku prawnego w postaci powstania po stronie ubezpieczyciela zobowiązania do zapłaty roszczonej kwoty. Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na to, iż zgodnie z art. 15 ustawy o działalności ubezpieczeniowej: „Zakład ubezpieczeń wypłaca odszkodowanie lub świadczenie na podstawie uznania roszczenia uprawnionego z umowy ubezpieczenia w wyniku ustaleń dokonanych w postępowaniu, o którym mowa w art. 16, zawartej z nim ugody lub prawomocnego orzeczenia sądu”. Nawet gdyby (w mojej opinii – błędnie) uznać, że zgłoszenie takich roszczeń nie jest oświadczeniem woli osoby uprawnionej, niewątpliwie pozostaje wciąż „oświadczeniem” w rozumieniu art. 16a ustawy, co implikuje wniosek, iż wyłączenie uprawnienia agenta ubezpieczeniowego do odebrania takiego oświadczenia (czyli do przyjęcia zgłoszenia roszczeń) jest niemożliwe. W praktyce zgłoszenie roszczenia z umowy ubezpieczenia zawsze zawiera w sobie element poinformowania o zajściu wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego, szkody). Pomimo że przepisy prawne nie regulują wprost tej kwestii, nie ulega wątpliwości, iż zgłoszenie roszczeń z umowy ubezpieczenia wywiera w związku z tym takie same skutki prawne, jak zawiadomienie o zajściu wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego, szkody). **Dlatego też – o ile mamy do czynienia ze zgłoszeniem roszczeń z umowy ubezpieczenia, a nie z samą informacją dotyczącą zajścia wypadku ubezpieczeniowego – literalna wykładnia art. 16a ustawy wskazuje, że niemożliwe jest wyłączenie przez zakłady ubezpieczeń kompetencji agentów ubezpieczeniowych do uczestniczenia w procesie likwidacji szkód (na etapie zgłaszania roszczeń z umowy ubezpieczenia). W mojej opinii jednak (o czym poniżej) przyjęcie takiej literalnej wykładni jest nieuzasadnione.**

Powyższy przykład obrazuje również trudności interpretacyjne związane z próbą zakwalifikowania danej czynności jako „oświadczenia” lub „zawiadomienia”. Zakresy tych dwóch pojęć w potocznym języku zazębiają się. Właściwie każde „zawiadomienie” można by traktować jako „oświadczenie” składane przez daną osobę. Jak się zatem wydaje, użycie przez ustawodawcę tych dwóch terminów było nie do końca przemyślane. W tym właśnie kontekście przekonujące wydają się wątpliwości zgłaszane przez część doktryny, dotyczące wykładni art. 16a ust. 2 ustawy²⁰.

Poniżej przedstawiam propozycję przyporządkowania najbardziej typowych dla praktyki ubezpieczeniowej przypadków do każdej z tych kategorii ze wskazaniem na konsekwencje prawne tego przyporządkowania (to jest możliwość wyłączenia lub ograniczenia kompetencji agenta na podstawie art. 16a ust. 2 ustawy).

1) Oświadczenia (brak możliwości wyłączenia bądź ograniczenia kompetencji agenta do odbioru oświadczenia)

- a) wypowiedzenie umowy ubezpieczenia;
- b) odstąpienie od umowy ubezpieczenia;

²⁰ A. Raczyński, op. cit.

- c) zgłoszenie przez ubezpieczonego żądania udzielenia mu informacji o postanowieniach zawartej umowy oraz ogólnych warunków ubezpieczenia w zakresie, w jakim dotyczą praw i obowiązków ubezpieczonego (art. 808 § 4 k.c.);
- d) zgłoszenie przez ubezpieczającego sprzeciwu w przypadku doręczenia mu przez ubezpieczyciela dokumentu ubezpieczenia zawierającego postanowienia, które odbiegają na niekorzyść ubezpieczającego od treści złożonej przez niego oferty (art. 811 § 1 k.c.);
- e) zgłoszenie roszczenia o zwrot składki ubezpieczeniowej (art. 813 k.c.);
- f) deklaracja ryzyka ubezpieczeniowego (art. 815 § 1 k.c.);
- g) żądanie zmiany wysokości składki w powodu ujawnienia okoliczności, która pociąga za sobą istotną zmianę prawdopodobieństwa wypadku (art. 816 k.c.);
- h) zgłoszenie przez nabywcę pojazdu żądanie rekalkulacji składki za ubezpieczenie OC posiadaczy pojazdów mechanicznych (art. 31 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK);
- i) złożenie zapytania o zgodę na przejście praw i obowiązków z umowy ubezpieczenia w razie zbycia przedmiotu ubezpieczenia (art. 823 § 1 k.c.);
- j) żądanie odpowiedniego zmniejszenia sumy ubezpieczenia w razie zmniejszenia wartości przedmiotu ubezpieczenia (art. 824 § 2 k.c.);
- k) wyznaczenie uposażonego (art. 831 k.c.);
- l) wnioski i oświadczenia przewidziane w warunkach ubezpieczenia (np. wnioski o konwersję oraz wnioski o „wykup” umowy ubezpieczenia w ubezpieczeniu na życie z funduszem kapitałowym);
- m) zgłoszenie roszczeń z umowy ubezpieczenia;

Niektórych z powyższych czynności z pewnością nie można zakwalifikować jako „oświadczeń woli” (np. wskazanych w pkt c) oraz f)). W odniesieniu do części z nich kwalifikacja danej czynności jako „oświadczenia woli” czy też „innego oświadczenia” może wydawać się dyskusyjna (np. wskazanych w pkt i) oraz l)). W kontekście brzmienia art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej, nie ma jednak potrzeby prowadzenia szczegółowych rozważań na ten temat. Nie ulega bowiem wątpliwości, iż każda z powyższych czynności może być uznana za „oświadczenie” ubezpieczającego, co powoduje wymuszoną przez ustawę kompetencję agentów ubezpieczeniowych do odbioru takich oświadczeń.

2) Zawiadomienia (możliwość wyłączenia bądź ograniczenia kompetencji agenta do odbioru zawiadomienia)

- a) powiadomienie o dokonaniu cesji praw z umowy ubezpieczenia (art. 509 § 1 k.c. – o ile umowa ubezpieczenia nie zastrzega wymogu zgody ubezpieczyciela);
- b) notyfikacja zmian ryzyka ubezpieczeniowego (art. 815 § 2 k.c.);
- c) obowiązki informacyjne wynikające z warunków ubezpieczenia;
- d) powiadomienie o zajściu wypadku ubezpieczeniowego/zdarzenia losowego objętego umową ubezpieczenia/szkody (bez zgłaszania roszczeń z umowy ubezpieczenia).

Powyżej wymieniono najbardziej typowe dla praktyki ubezpieczeniowej przykłady „czystych” zawiadomień, które można odróżnić od oświadczeń składanych agentowi ubezpieczeniowemu. Po pierwsze jednak (jak już wskazano powyżej), kierując się potocznym rozumieniem terminów „zawiadomienie” oraz „oświadczenie”, można dojść do wniosku, że każde *de facto* zawiadomienie można uznać za rodzaj „oświadczenia” składanego przez daną osobę. Po drugie – na co również już zwracałem uwagę – w przypadku zgłoszenia roszczeń z umowy ubezpieczenia, zgłoszenie takie musi siłą rzeczy wywołać skutki, które przepisy prawa wiążą z powiadomieniem o wypadku ubezpieczeniowym (zdarzeniu losowym, szkodzie). W praktyce przyporządkowanie konkretnej czynności jako oświadczenia lub zawiadomienia będzie niezwykle trudne. **Natomiast z aksjologicznego punktu widzenia brakuje jakiegokolwiek uzasadnienia do tego, aby ustawodawca wprowadzał możliwość wyłączenia uprawnienia agenta do obierania powiadomień o wypadku (zdarzeniu, szkodzie) jednocześnie przewidując bezwzględną zasadę, zgodnie z którą agent jest uprawniony do przyjmowania roszczeń z umowy ubezpieczenia.** Brak jest również logicznego uzasadnienia, dlaczego akurat w stosunku do odbierania **powiadomień** wymienionych powyżej ustawodawca miałby wprowadzać możliwość wyłączenia lub ograniczenia kompetencji agenta, nie przewidując takiej możliwości w odniesieniu do **oświadczeń** związanych z umową ubezpieczenia.

Moim zdaniem, należy zatem uznać, że literalna interpretacja zapisów ustawy jest w pewnym aspekcie niejednoznaczna oraz niedopuszczalna z aksjologicznego punktu widzenia. Porównanie treści art. 16a ust. 1 oraz art. 16a ust. 2 nakazuje bowiem przyjęcie tezy o możliwości wyłączenia bądź ograniczenia ustawowej kompetencji agenta. W tym zatem względzie wykładnia literalna jest uzasadniona. Jednak z uwagi na opisane powyżej trudności interpretacyjne dotyczące terminów „oświadczenie” i „zawiadomienie”, w odniesieniu do tych pojęć językowe reguły wykładni zawiodą. Bez wyjaśnienia tych pojęć jest niemożliwe z kolei ustalenie treści wynikającej z art. 16a normy prawnej. Należy wobec tego w tym zakresie stosować przede wszystkim wykładnię systemową, natomiast w drugiej kolejności – wykładnię funkcjonalną.

Pomocna przy **wykładni systemowej** art. 16a ustawy okazuje się analiza innych przepisów prawa ubezpieczeń gospodarczych. Skoro przepis ten przewiduje (przez wnioskowanie *a contratio*) możliwość wyłączenia uprawnienia agenta do odbierania „zawiadomień” związanych z umową ubezpieczenia, należy sprawdzić, w których przepisach ustawodawca posługuje się analogicznym pojęciem. Pomimo braku konsekwencji terminologicznej po stronie ustawodawcy (używającego zwrotów „powiadomienie”, „zawiadomienie” czy „zgłoszenie”, mających jednak takie samo znaczenie w języku potocznym) wydaje się oczywiste, że pojęcie „zawiadomień” jest używane przede wszystkim w kontekście przepisów dotyczących kwestii postępowania w sprawie ustalenia odpowiedzialności zakładu ubezpieczeń i wypłaty świadczenia (tzw. postępowanie likwidacyjne). Wskazuje na to analiza art. 16 ustawy o działalności ubezpieczeniowej, art. 14 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK oraz

art. 817 i 819 k.c. Należy zatem uznać, że ustawodawca celowo wprowadził w art. 16a ust. 2 ustawy o działalności ubezpieczeniowej możliwość wyłączenia bądź ograniczenia kompetencji agenta ubezpieczeniowego do udziału w postępowaniu likwidacyjnym. Z powyższych względów, art. 16a ust. 2 ustawy należy interpretować w ten sposób, że ustawodawca dopuszcza nie tylko możliwość wyłączenia odbierania przez agentów zawiadomień związanych z zajściem wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego, szkody), ale również odbierania zgłoszenia roszczenia z umowy ubezpieczenia. Jest to zatem wykładnia zawężająca w stosunku do literalnego brzmienia art. 16a ustawy, jednak wydaje się jedynie uzasadniona z systemowego oraz funkcjonalnego punktu widzenia.

Za przyjęciem powyższego wniosku przemawia również **wykładnia funkcjonalna**. Należy w tym miejscu podkreślić, że art. 16a został wprowadzony do ustawy o działalności ubezpieczeniowej niejako „przy okazji” dużej nowelizacji ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK. Celem wprowadzenia tego przepisu była nie tyle fundamentalna zmiana zasad dotyczących działalności agentów ubezpieczeniowych, co wprowadzenie bardziej prokonsumenckich regulacji dotyczących uprawnień klientów związanych z umowami ubezpieczenia obowiązkowego. Wskazuje zresztą na to treść uzasadnienia rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych oraz niektórych innych ustaw (druk 3960),²¹ zgodnie z którym: [wprowadzenie tego przepisu] „**to istotna prokonsumencka zmiana, która powinna m.in. ułatwić terminowe wypowiedzanie umów ubezpieczeń, w tym również umów ubezpieczeń obowiązkowych**”. Zamysłem ustawodawcy było zatem przede wszystkim ułatwienie wypowiedzania umów ubezpieczenia. Należy zwrócić w tym miejscu uwagę, że powszechnie stosowanym rozwiązaniem w praktyce ubezpieczeniowej jest bowiem **rozdzielenie akwizycji ubezpieczeniowej od likwidacji szkód**. Regułą jest to, iż ubezpieczyciele, we współpracy z agentami ubezpieczeniowymi, wyłączają jakiegokolwiek uprawnienia agenta do brania udziału w postępowaniu likwidacyjnym – w tym również do odbierania oświadczeń czy zawiadomień w tym zakresie. Uzasadnienie projektu ustawy nowelizującej nie zawiera żadnych sformułowań, z których wynika, że wolą ustawodawcy byłaby zmiana tego stanu rzeczy.

6. Związek z zawartą umową ubezpieczenia

Kolejną wątpliwością, która może pojawić się na tle art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej, jest pytanie, czy wymuszona ustawą kompetencja agenta odnosi się wyłącznie do umów zawartych za pośrednictwem tego agenta, czy też do wszystkich umów ubezpieczenia? W tym kontekście pomocne okazuje się porównanie nowej regulacji z art. 759 k.c. Artykuł 16a ustawy nie zastrzega bowiem omówionej powyżej kompetencji agenta wyłącz-

²¹ Dostępne pod adresem internetowym: <http://orka.sejm.gov.pl/Druki6ka.nsf/wgdruk/3960>

nie w odniesieniu do umów ubezpieczenia zawartych za jego pośrednictwem – podczas gdy art. 759 k.c. wyraźnie zawiera takie zastrzeżenie. W związku z tym **należy przyjąć, że omawiana kompetencja odnosi się do wszelkich umów ubezpieczenia, których stroną jest zakład ubezpieczeń, w imieniu którego agent działa, bez względu, czy to agent zawarł tę umowę ubezpieczenia.**

Dруга wątpliwość odnosi się do tego, czy art. 16a ustawy dotyczy wyłącznie umów ubezpieczenia, do zawierania których agent posiada pełnomocnictwo, czy też wszystkich umów ubezpieczenia, których stroną jest mocodawca agenta? Podobnie jak w poprzednim przypadku (pomimo braku możliwości analizy przez porównanie do innych przepisów) **należy uznać, iż brak wyraźnego zastrzeżenia w art. 16a ustawy nakazuje przyjąć, że wskazane kompetencje agentów ubezpieczeniowych dotyczą również tych umów ubezpieczenia, do zawierania których agent nie ma umocowania.** W tym zakresie mają odpowiednie zastosowanie cytowane wyżej poglądy doktryny wyrażone na kanwie art. 759 k.c. Skoro ustawodawca w art. 759 k.c. (wyrażającym jedynie zasadę domniemanej kompetencji agenta) abstrahuje *de facto* od treści stosunków prawnych pomiędzy agentem a mocodawcą, to tym bardziej treść tych stosunków nie ma znaczenia w odniesieniu do wymuszonej ustawowo kompetencji agenta przewidzianej w art. 16a ustawy.

Omawiana regulacja stanowi w tym zakresie rozwiązanie zbyt daleko idące w stosunku do zamierzonego przez ustawodawcę celu, którym – zgodnie z cytowanym wyżej uzasadnieniem rządowego projektu zmiany ustawy – było przede wszystkim ułatwienie klientom składania oświadczeń o odstąpieniu i wypowiedzeniu umowy ubezpieczenia obowiązkowego. O ile można jeszcze zrozumieć, że kompetencje agentów ubezpieczeniowych nie są ograniczone wyłącznie do tych umów ubezpieczenia, w zawarciu których pośredniczyli – o tyle już abstrahowanie od zakresu udzielonego agentowi pełnomocnictwa do zawierania umów ubezpieczenia wydaje się rozwiązaniem niepotrzebnym. W obliczu postępującej na rynku specjalizacji wśród agentów ubezpieczeniowych oraz specyfiki różnych rodzajów umów ubezpieczenia, rozwiązanie, które umożliwia np. złożenie przez ubezpieczonego w ramach umowy ubezpieczenia na życie z funduszem kapitałowym oświadczenia o zmianie uposażonego bądź wniosku o konwersję środków zgromadzonych na funduszu – agentowi, który zajmuje się wyłącznie zawieraniem umów ubezpieczeń komunikacyjnych (będącemu np. jednocześnie dealerem samochodowym) budzi zastrzeżenia aksjologiczne.

7. Konsekwencje dla praktyki ubezpieczeniowej

Omawiana regulacja pociąga za sobą bardzo daleko idące skutki dla praktyki ubezpieczeniowej. Przede wszystkim konsekwencje te mają znaczenie na gruncie ubezpieczeń obowiązkowych. Omawianej regulacji nie można bowiem w tym aspekcie rozpatrywać w oderwaniu od innych przepisów, wprowadzonych przez nowelizację ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK. Chodzi tutaj w szczególności o dodany nowelizacją art. 18 ust. 3

też ustawy (przy jednoczesnym usunięciu art. 18 ust. 1), zgodnie z którym **oświadczenia o odstąpieniu od umowy lub wypowiedzeniu umowy ubezpieczenia obowiązkowego, regulowanego wprost przepisami tej ustawy, nadane przesyłką listową w placówce pocztowej operatora publicznego, uznaje się za złożone w chwili nadania**. Co za tym idzie – w praktyce mogą (i będą) zdarzać się sytuacje, w których klient nada oświadczenie listem na adres agenta, co wydłuży znacznie proces uzyskania wiedzy o danym oświadczeniu przez ubezpieczyciela. Ma to znaczenie w szczególności w kontekście skutków prawnych, które pociąga za sobą odstąpienie lub wypowiedzenie umowy ubezpieczenia. Mianowicie, chodzi o możliwości weryfikacji przez ubezpieczyciela, czy dana umowa ubezpieczenia wciąż obowiązuje oraz czy uległa automatycznemu wznowieniu na podstawie przepisów ustawy, a także obowiązków informacyjnych nałożonych na ubezpieczyciela przez ustawę. Poza wypowiedzeniem i odstąpieniem od umowy ubezpieczenia możemy mieć oczywiście do czynienia z różnorodnymi innymi oświadczeniami i zawiadomieniami, które będą skuteczne wobec ubezpieczyciela z chwilą dostarczenia do agenta ubezpieczeniowego (nie zaś z chwilą nadania listu w placówce pocztowej).

Z tego względu **kluczową z punktu widzenia ubezpieczycieli kwestią jest wprowadzenie we współpracy z agentami ubezpieczeniowymi takich procedur i rozwiązań, które zapewnią błyskawiczne przekazywanie przez agentów informacji o otrzymanych od klientów oświadczeniach oraz zawiadomieniach**. Jakakolwiek zwłoka w przekazaniu informacji przez agenta do zakładu ubezpieczeń może mieć bowiem poważne konsekwencje, których – ze względu na różnorodność możliwych sytuacji – nie sposób w tym miejscu opisać. Dlatego poprzestaną jedynie na wskazaniu kilku przykładowych konsekwencji, które zapewne często będą zdarzać się w praktyce.

- 1) Opóźnione przekazanie oświadczenia o odstąpieniu lub wypowiedzeniu umowy ubezpieczenia obowiązkowego może spowodować błędne założenie po stronie zakładu ubezpieczeń, że umowa ubezpieczenia wciąż trwa oraz:
 - a) w przypadku wypowiedzenia złożonego w trybie 28, 46 lub 62 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK – przekonanie że umowa uległa automatycznemu wznowieniu, co spowoduje błędne potwierdzenie zawarcia umowy ubezpieczenia obowiązkowego w trybie automatycznego wznowienia oraz bezpodstawne wezwanie do zapłaty składki;
 - b) w przypadku zgłoszenia roszczeń z umowy ubezpieczenia – wypłatę świadczenia ubezpieczeniowego pomimo braku odpowiedzialności ubezpieczyciela;
 - c) w przypadku odstąpienia lub wypowiedzenia prowadzącego do rozwiązania umowy przed upływem okresu, na który została zawarta – zwłokę ubezpieczyciela w zwrocie składki, który powinien nastąpić w ciągu 14 dni od dnia odstąpienia lub wypowiedzenia umowy (zgodnie z art. 41

- ust. 4, art. 56 ust. 3 i art. 76 ust. 2 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK)²².
- 2) Jeżeli uznać, że – wbrew stanowisku autora niniejszego artykułu – omawiany art. 16a wymusza kompetencję agentów ubezpieczeniowych do odbierania zgłoszeń roszczeń z umowy ubezpieczenia – opóźnione przekazanie takiego roszczenia może spowodować po stronie ubezpieczyciela:
- uchybienie obowiązkom informacyjnym wynikającym z art. 16 ustawy o działalności ubezpieczeniowej;
 - uchybienie terminom likwidacji szkody wskazanym w art. 817 k.c. oraz art. 14 ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK.

Niewątpliwie, oprócz wprowadzenia procedur i rozwiązań techniczno-obsługowych, umożliwiających jak najbardziej sprawny przepływ informacji na linii agent – ubezpieczyciel, niezbędne jest również dostosowanie do nowej regulacji prawnej dokumentacji dotyczącej współpracy pomiędzy agentem a ubezpieczycielem. W tym zakresie konieczne będą zmiany w treści umów agencyjnych oraz w zakresie udzielonego agentowi pełnomocnictwa. Zarówno stosowane do tej pory w praktyce umowy agencyjne, jak i dokumenty pełnomocnictw wyłączały z reguły uprawnienia agentów do odbierania oświadczeń i zawiadomień związanych z umową ubezpieczenia. Niewątpliwie nowe obowiązki agentów związane z koniecznością niezwłocznego przekazywania ubezpieczycielowi treści odebranego oświadczenia czy zawiadomienia muszą znaleźć swoje odzwierciedlenie w treści umów agencyjnych bądź innych dokumentów regulujących współpracę na linii agent – zakład ubezpieczeń.

8. Podsumowanie

Wskazane powyżej wątpliwości interpretacyjne dotyczące art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej prowadzą do wniosku, że nowelizację ustawy w tym zakresie należy ocenić negatywnie. Przede wszystkim chodzi tu o omówione powyżej kontrowersje dotyczące możliwości wyłączenia lub ograniczenia umocowania agenta do odbierania zawiadomień związanych z umową ubezpieczenia (art. 16 ust. 2). Kontrowersje te są szczególnie widoczne w kontekście praktycznych trudności w rozróżnieniu pojęcia „oświadczenia” oraz „zawiadomienia” – co ma szczególną doniosłość dla kwestii zgłaszania roszczeń z umowy ubezpieczenia.

Jak się wydaje – również w kontekście skutków dla praktyki ubezpieczeniowej – nowelizacja powoduje daleko idące konsekwencje, nie tylko nieobjęte zamiarem, ale również umiejętnością ich przewidywania przez ustawodawcę. Wskazane powyżej regulacje ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK będą powodować bardzo istotne utrudnienia w prawidłowym realizowaniu przez zakłady ubezpieczeń ich obowiązków ustawowych. Kolejnym mankamentem będzie, mogący znacznie przeciągać się w czasie, stan niepewności co do trwania (i automatycznego wznowienia) umowy ubezpieczenia. Oderwanie kompetencji agenta do przyjmowania oświadczeń i zawiado-

²² Na część z tych konsekwencji zwracali uwagę m.in.: P. Kaczanowski, (w:) *Pan Pikuś*, inter. Dziennik Ubezpieczeniowy z 15.09.2011 r. (nr 2829) i E. Gryglewska, (w:) *Ubezpieczyciel w zwłoce*, inter. Dziennik Ubezpieczeniowy z 30.11.2011 r. (nr 2880).

mień związanych z umową ubezpieczenia od tego, do zawierania jakich rodzajów umów agent jest umocowany, wydaje się rozwiązaniem niepotrzebnym z punktu widzenia naczelnego celu przyświecającego ustawodawcy (to jest ułatwienia składania oświadczeń o odstąpieniu lub wypowiedzeniu umowy ubezpieczenia obowiązkowego). Ponadto – jeżeli uznać, że art. 16a ustawy o działalności ubezpieczeniowej nie pozwala na wyłączenie lub ograniczenie kompetencji agenta ubezpieczeniowego do odbierania zawiadomień o zajściu wypadku ubezpieczeniowego (zdarzenia losowego, szkody) i roszczeń z umowy ubezpieczenia – spowodowałoby to konieczność radykalnej zmiany w zasadach współpracy pomiędzy ubezpieczycielami a agentami ubezpieczeniowymi, którzy, co do zasady, byli dotychczas wyłączeni z udziału w czynnościach związanych z likwidacją szkód. ■

The Receipt of Declarations and Notices Related to the Insurance Contract by Insurance Agents – Art. 16a of the Insurance Activity Act

This article is an attempt to present the interpretation of art. 16a of the Insurance Activity Act of 22 May 2003, which came into force on 11 February 2012. This regulation provides for the forced by law competence of insurance agents to receive the “declarations” and “notices” in connection with a contract of insurance (para. 1), allowing for a limitation or exclusion of this competence in relation to the “notices” (para. 2, *a contrario* reasoning). First of all, the article discusses intertemporal issues. In the author’s opinion the article. 16a of the Act has been applicable since 11 February 2012, even if the insurance contract the notice or statement refers to has been concluded earlier. Furthermore, the current status of the law regulating this issue has been discussed, namely art. 759 of the Civil Code in relation to which art. 16a of the Act is of a *lex specialis* character. Moreover, the article aims at explaining the nature of the agent’s statutory powers, particularly focusing on the analysis of the meaning of the terms “declaration” and “notice”. In the author’s opinion according to the linguistic interpretation of art. 16a of the Act the legislator enables the exclusion or limitation of the agent’s powers to receive the “declarations” related to a contract of insurance. However, in the context of the interpretational problems regarding the notions of “declaration” and “notice”, the final determination of legal standards resulting from the article 16a of the Act requires systemic and functional interpretations. Other provisions of the insurance contract law use the term “notice” mainly with reference to the occurrence of the insurance accident or damage. Therefore, it should be considered that article 16a. of the Act allows for the exclusion or restriction of the agent’s right to participate in the loss adjustment proceedings. It also refers to the receipt of the notice of claims resulting from the insurance contract, which undoubtedly is “a declaration”- despite the fact that literal interpretation of art. 16a. 2 excludes such a possibility. Besides, the relationship between the “declaration/notice” and the concluded insurance contract is examined by the author, who emphasizes that (unlike article 759 of the Civil Code.), the disposition of article. 16a of the Act applies to all the insurance contracts, not only those concluded by a particular agent. Finally, the consequences of the amendment for the insurance practice have been presented.